

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในพื้นที่เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

แหล่งข้อมูล / ผู้ให้ข้อมูล

แหล่งข้อมูล/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำแนกได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ใช้ในการศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนเขตธนบุรี ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำชุมชนเขตธนบุรี ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตธนบุรี รวม 40 คน และกลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งสิ้น 55 คน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตธนบุรี 44 ชุมชน 7 แขวง ได้แก่ แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงหิรัญโรจน์ แขวงบางยี่เรือ แขวงตลาดพลู แขวงบुकคโกล แขวงสำเหร่ และแขวงดาวคะนอง มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตธนบุรี ได้มาจากการศึกษาบริบทชุมชนในเขตธนบุรี การสอบถามจากผู้นำชุมชนในเขตธนบุรี สถานศึกษาที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตธนบุรี จากการศึกษาเอกสารคลังสมองผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นของสำนักงานเขตธนบุรี และเอกสารอื่น โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาสรุปตามลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

- 1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น นำความรู้มาใช้ในการดำรงชีพ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง หรืออาจถ่ายทอดความรู้ความสามารถและประสบการณ์เหล่านั้นให้ชนรุ่นหลังสืบทอดต่อมา

- 1.2 เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ความสามารถและประสบการณ์จากบรรพบุรุษ และ/หรือมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นในการเลี้ยงชีพ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ให้กับบุคคลอื่นที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

2. กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตธนบุรี ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตธนบุรี สำหรับให้ข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาในเขตว่ามีใครบ้าง และสำหรับการตรวจสอบข้อมูลและ

ยื่นยันผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตนบุรี เฉพาะชุมชนที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มที่ 2 ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการศึกษาของสถานศึกษาในเขตนบุรี โดยเลือกสถานศึกษาที่สังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมศึกษาเอกชน และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน อาจารย์ศึกษานิเทศก์ ในแต่ละสังกัด รวม 50 คน

กลุ่มที่ 3 ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตนบุรี โดยเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษา โดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้บริหารเขตนบุรี ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน

เครื่องมือและเทคนิควิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. **แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น** : แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติ กระบวนการเรียนรู้และตั้งสมประสงค์ กรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดและอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตนบุรี
2. **แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน อาจารย์ นักศึกษา** : แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับ สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการศึกษาของสถานศึกษาในเขตนบุรี รวมทั้งแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. **แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ** โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตนบุรี โดยเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษา
4. **เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล** ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก การปฏิบัติงานภาคสนาม เป็นต้น

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ศึกษาหลักการการสร้างเครื่องมือและเลือกรูปแบบของเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ และการจัดทำแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม
3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความชัดเจนเกี่ยวกับภาษา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง
4. ดำเนินการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่เขตชนบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเขตชนบุรี และสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (โดยให้นักศึกษาที่เรียนในรายวิชา วิชาการศึกษาและรายวิชาวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้ร่วมเก็บข้อมูลจริงพร้อมกับผู้วิจัยด้วย) จำนวน 2 ช่วงเวลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 6 มกราคม – 12 กุมภาพันธ์ 2557

ช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 11 กันยายน – 20 ตุลาคม 2557

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการดังนี้

- 1.1 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งให้ล่วงหน้า
- 1.2 ชี้แจงถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์
- 1.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารเขตชนบุรี ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน อาจารย์ นักศึกษาในสถานศึกษาที่อยู่ในเขตชนบุรี ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน ศิษยานิเทศก์ โดยการเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในระหว่างวันที่ 20 สิงหาคม – 24 พฤศจิกายน 2557

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการดังนี้

2.1 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งให้ล่วงหน้า

2.2 ชี้แจงถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ในวันที่ 3 ธันวาคม 2557 ณ ห้องประชุมคณะครุศาสตร์ อาคาร 2 ชั้น 13 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตธนบุรี โดยเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารเขตธนบุรี ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานิเทศก์ ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการประชุมสนทนากลุ่ม ดำเนินการดังนี้

3.1 ประชุมเตรียมความพร้อม เอกสาร วัตถุประสงค์ที่เป็นองค์ประกอบของการสนทนากลุ่มให้พร้อม ได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกภาพ และเสียง เป็นต้น

3.2 ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มได้รับทราบ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสนทนากลุ่ม

3.3 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามแนวคำถามในการสนทนากลุ่มตามวัน และสถานที่ในการสนทนากลุ่มตามที่กำหนดไว้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลได้จากเวลา สถานที่และบุคคล กรณีที่ข้อมูลมีความขัดแย้งกันก็จะกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง โดยเปลี่ยนเวลา สถานที่ บุคคลต่างกันเพื่อยืนยันว่าได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ และตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การใช้การสังเกตและการสนทนากลุ่ม และจากเอกสารที่เกี่ยวข้องควบคู่กัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อมุ่งตอบประเด็นคำถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี